

Koliko su sigurni podaci o zdravstvenom stanju pacijenata u vreme COVID-19?

Kako i gde su podaci o zdravstvenom stanju građana obolelih od COVID-19 postali dostupni javnosti? - Share fondacija je 20. aprila 2020. godine na svojoj web stranici objavila tekst pod nazivom „[Pandemija jedne lozinke. Kako je šifra za COVID-19 završila na internetu](#)“. Iz teksta se može saznati da su korisničko ime i lozinka za pristup Informacionom sistemu COVID-19 bili javno dostupni osam dana na web stranici jedne zdravstvene ustanove koja nije imenovana.

[Zaključkom Vlade Republike Srbije 05 br. 53-2926/2020](#) uspostavljen je Informacioni sistem COVID-19 radi vršenja epidemiološkog nadzora povezanog sa bolešću COVID-19, izazvane virusom SARS-CoV-2. Ovaj sistem uspostavlja i vodi [Institut za javno zdravlje "Dr Milan Jovanović Batut"](#), uz tehničku podršku [Kancelarije za informacione tehnologije i elektronsku upravu](#) i [Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje](#). Zaključak se odnosi na podatke o:

1. izlečenim građanima koji su bili zaraženi,
2. preminulim od posledica oboljenja izazvanih bolešću COVID-19,
3. licima koja su testirana (pozitivna, odnosno negativna na bolest COVID - 19),
4. licima kojima je izrečena mera samoizolacije
5. licima kojima je izrečena mera smeštaja u objektima za zdravstveno siguran smeštaj stanovništva,
6. podacima o lokaciji gde se određeni građani kojima je jedna od mera izrečena nalaze.

Takođe, zaključak obavezuje ovlašćene ustanove da sve navedene podatke vode u Informacionom sistemu COVID -19 i da ih svakodnevno ažuriraju do 14 časova sa podacima prikupljenim u prethodnih 24 časa. Zaključak se odnosi na sledeće ustanove:

1. zdravstvene ustanove u kojima su smeštene na bolničko lečenje osobe obolele od COVID-19,
2. institututi i zavodi za javno zdravlje,
3. laboratorije koje vrše testiranje,
4. drugi nadležni organi i organizacije.

Greškom nekog od radnika u toj zdravstvenoj ustanovi osam dana je bilo ko od nas mogao da pristupi Informacionom sistemu COVID -19 i da samim pristupom dobije podatke o:

1. osobama koje su zaražene,
2. osobama koje su preminule,
3. potencijalnim prenosiocima virusa,
4. osobama kojima je izrečena mera samoizolacije,
5. drugim podacima o zdravstvenom stanju građana.

Propisi koji imaju značaja za zaštitu podataka - Ovim propustom prekršene su odredbe nekoliko bitnih zakona:

1. Zakona o pravima pacijenata (Službeni glasnik RS, br. 45/2013 i 25/2019 - dr. zakon)
2. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti (Službeni glasnik RS, br. 87/2018).
3. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (Službeni glasnik RS, br. 25/2019)
4. Zakona o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva (Službeni glasnik RS, br. 123/2014, 106/2015, 105/2017 i 25/2019 - dr. zakon)

Zakon o pravima pacijenata u članu 14 predviđa da pacijent ima pravo na poverljivost svih ličnih informacija, koje je saopštio nadležnom zdravstvenom radniku, odnosno zdravstvenom saradniku, uključujući i one koje se odnose na stanje njegovog zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure, kao i pravo na zaštitu svoje privatnosti tokom sprovođenja dijagnostičkih ispitivanja i lečenja u celini. Osim toga zabranjeno je da nadležni zdravstveni radnik, odnosno zdravstveni saradnik, saopšti drugim licima lične informacije pacijenta koje se odnose na njegovo zdravstveno stanje. Članom 21 predviđeno je da podaci o zdravstvenom stanju, odnosno podaci iz medicinske dokumentacije, spadaju u podatke o ličnosti i predstavljaju naročito osetljive podatke o ličnosti pacijenta i da su te podatke dužni da čuvaju svi zdravstveni radnici, odnosno zdravstveni saradnici, kao i druga lica zaposlena u zdravstvenim ustanovama. Kršenje ovih prava pacijenata povlači za sobom i prekršajnu odgovornost zdravstvene ustanove i zdravstvenog radnika koji je poverdio pravo pacijenta.

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti u članu 17 podatke iz zdravstvenih kartona svrstava u veoma osetljive podatke. Isti član propisuje se da je zabranjena obrada podataka kojom se otkrivaju podaci o zdravstvenom stanju fizičkog lica. Izuzetno od navedenog obrada je dopuštena ako je nepohodna u svrhu preventivne medicine, medicinske dijagnostike, radi procene radne sposobnosti zaposlenih, radi pružanja usluga zdravstvene zaštite, unapređenja zdravstvenog sistema i ako je neophodna u cilju ostvarivanja javnog interesa u oblasti javnog zdravlja. U navedenim situacijama dopuštena je obrada, ali uz primenu odgovarajućih mera zaštite prava lica na koje se podaci odnose. Ovo znači da je problem nastupio jer nisu primenjene mere zaštite podataka o ličnosti, već je mimo odobrenja pacijenata i njihove volje omogućeno svima da pristupe najosetljivijim podacima.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti članom 16 predviđa da građanin ima pravo da bude obavešten o zaštiti svog zdravlja za slučaj izbijanja epidemije, veće nepogode i nesreće kao i druge krizne i vanredne situacije i da su nadležna zdravstvena ustanova, drugo pravno lice i privatna praksa, dužni da o izbijanju epidemije i druge krizne i vanredne situacije bez odlaganja dostave istinite podatke nadležnim organima jedinice lokalne samouprave, autonomne pokrajine i Republike Srbije, koji o tome bez odlaganja obaveštavaju javnost, u skladu sa zakonom.

Zakonom o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva je predviđeno da je vođenje zdravstvene dokumentacije i evidencije sastavni deo stručno-medicinskog rada zdravstvenih ustanova, privatne prakse i drugih pravnih lica i zdravstvenih radnika. Zdravstvena dokumentacija i evidencije između ostalog služe za:

1. praćenje zdravstvenog stanja pacijenata,
2. praćenje i proučavanje zdravstvenog stanja stanovništva,
3. praćenje i unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite.

Načelo srazmernosti i svrsishodnosti, propisano u članu 6, obezbeđuje da se podaci iz zdravstvene dokumentacije i evidencija adekvatno koriste u tačno propisane svrhe u odgovarajućem obimu, i podrazumeva da se određivanje metoda i postupaka vezanih za prikupljanje i obradu podataka iz zdravstvene dokumentacije i evidencija vrši na osnovu profesionalnih standarda, naučnih metoda i principa, tako da dobijeni (zbirni) rezultati u najvećoj mogućoj meri odražavaju zdravstveno stanje stanovništva.

Načelo zaštite podataka o ličnosti, propisano članom 7, podrazumeva da se podaci o ličnosti sadržani u medicinskoj i zdravstvenoj dokumentaciji, obrađuju u skladu sa načelima zaštite podataka o ličnosti, a to pretpostavlja zakonitu, primerenu i srazmernu obradu podataka o ličnosti, koji moraju biti tačni, ažurni i na odgovarajući način zaštićeni od gubitka, uništenja, nedopuštenog pristupa, promene, objavljivanja i svake druge zloupotrebe.

Ovim zakonom je predviđeno da su podaci iz medicinske dokumentacije pacijenata naročito osetljivi podaci. Zavod, odnosno institut za javno zdravlje koordinira i prati stručni rad u postupku vođenja zdravstvene dokumentacije i evidencija, obrade podataka i izveštavanju u skladu sa zakonom i propisima donetim za sprovođenje ovog zakona.

Nema sumnje da je zakonima propisano da su podaci o zdravstvenom stanju pojedinaca naročito osetljivi podaci o ličnosti i da svi zaposleni u zdravstvenom sistemu imaju obavezu da ih čuvaju i obrađuju u samo dozvoljene svrhe predviđene Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, kao i da obezbede čuvanje prikupljenih podataka i spreče njihovo nedopušteno otkrivanje i zloupotrebu.

Posledice i zloupotreba podataka - Navedenim propustom i kršenjem odredaba navedenih zakona učinjena je velika šteteta pacijentima koji su oboleli od COVID-19, preminulim pacijentima i njihovim porodicama, jer se na ovaj način otkrivaju njihovi osetljivi podaci, a to su podaci o zdravstvenom stanju, koji lako mogu biti zloupotrebljeni.

Mada se tokom obraćanja javnosti o epidemiološkoj situaciji povodom COVID-19 izbegavalo da se govori o podacima koji i najmanje mogu ukazati na konkretne osobe, ovlašćene ustanove su ugrozile privatnost pacijenata. Ukoliko bi se navedeni propust uvezao sa činjenicom da su pojedine grupe građana proglašavane za krivce širenja virusa, može se očekivati da će oni biti dvostruko oštećeni (primer – građani koji su došli iz inostranstva gde su bili radi posla).

Osim toga svedoci smo da podaci iz zdravstvenih kartona mogu biti zloupotrebljeni u različite svrhe i da se posledice njihovog objavljivanja nikada ne mogu u potpunosti ukloniti. Zbog toga je veoma važno da zaštita podataka iz zdravstvenih kartona bude na najvišem nivou. Izgovor da je neki podatak o zdravstvenom stanju bilo kojeg pacijenta slučajno plasiran u javnosti nikada ne bi smeo biti olakšavajuća okolnost prilikom sankcionisanja.

S obzirom na svrhu Informativnog sistema COVID-19 i koje podatke sadrži, pitanje je da li je neko od građana koji su proteklih osam dana imali pristup sistemu mogao da menja unete podatke i dodaje nove. Pored toga što je očigledno da se ovim propustom čini šteta pacijentima istovremeno se dovodi u pitanje relevantnost celokupne statistike i prikupljenih podataka tokom pandemije COVID-19.

U periodu svetske pandemije kada su podaci o stanju i kretanju COVID-19 važni za borbu protiv virusa od izuzetnog je značaja da se na adekvatan način zaštite baze podataka. Zaštita baza ima uticaj i na stepen pouzdanosti informacija koje se mogu koristiti u nauci.

Nova [Opšta uredba o zaštiti podataka](#) EU koja je počela da se primenjuje 2018. godine ukazuje da problem zaštite podataka o ličnosti postoji duži period i da je bilo potrebno da se norme usaglase sa razvojem tehnologije. U Srbiji je pitanje zaštite podataka o ličnosti i dalje veliki problem koji se nije javio samo u toku vanrednog stanja proglašenog zbog pandemije virusa COVID-19. Ipak, ovaj poslednji slučaj otkrivanja zdravstvenih podataka naših sugrađana očigledno potvrđuje da Srbija hitno mora da uskladi zaštitu podataka sa standardima EU.